

Ubezpieczenie społeczne rolników – realia i nadzieje

Krzysztof Romanowski

Abstrakt

Artykuł koncentruje się na wyzwaniach i szansach, jakie stoją przed systemem ubezpieczenia społecznego rolników w zakresie dostosowywania się do zmian zachodzących w rolnictwie. Rolnicy – przedsiębiorcy rolni – wdrażają innowacje, odpowiadają na zmiany i zapotrzebowania rynku, korzystają z rozwiązań rewolucji technologicznej, a Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego i Fundusz Składkowy Ubezpieczenia Społecznego Rolników uczestniczą w tych przemianach, odpowiadając na potrzeby rolników w zakresie minimalizacji ryzyka utraty możliwości wykonywania pracy. W artykule przedstawiono zarys zmian obiektywnie zachodzących w rolnictwie oraz zmiany przepisów prawa definiujących rolnika, działalność rolniczą, działalność okołorolniczą oraz rodzinne gospodarstwo rolne. Wraz z opisem i analizą zachodzących zmian przedstawiono konkretne propozycje możliwych rozwiązań będących odpowiedzią na smart farming, agrotrońkę, specjalizację działalności rolniczej i rozwój działalności okołorolniczej. Publikacja przedstawia argumenty za wprowadzeniem do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników takich definicji jak: usługi okołorolnicze, młody rolnik, rodzinne gospodarstwo rolne, działalność w ramach grupy producentów rolnych, ubezpieczenie emerytalne „młodych rolników” na wniosek.

Obecnie funkcjonujący system ubezpieczenia społecznego rolników posiada niewątpliwy atut w postaci samofinansującego się ze składek ubezpieczeniowych rolników Funduszu Składkowego. Fundusz ten stanowi modelowy przykład tego, w jaki sposób można zorganizować samofinansujące się ubezpieczenie społeczne rolników. Warto rozwijać go w kierunku wyodrębnienia w ramach Funduszu Składkowego samofinansującego się ubezpieczenia rentowego dla „młodych rolników”.

Celem artykułu jest udział w tworzeniu koncepcji systemu ubezpieczenia społecznego rolników, który odpowiada współczesnym potrzebom i budzi akceptację. Chodzi o model oparty na działalności rolniczej i okołorolniczej, rodzinnych gospodarstwach rolnych oraz współpracy w ramach grup producentów rolnych. Istotą tego systemu jest zabezpieczenie

Krzysztof Romanowski, główny specjalista, Biuro Kontroli, Centrala, Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego.

pracy rolnika – również tej związanej z działalnością okołorolniczą. Artykuł przedstawia zarys możliwej do wdrożenia aktualizacji systemu na poziomie strategicznym oraz zachęca czytelników do konfrontacji z propozycją nowoczesnej teorii ubezpieczenia społecznego rolników, dostosowanej do celów, jakie obecnie stawiają przed sobą rolnicy.

Słowa kluczowe: dobrowolne ubezpieczenie emerytalne młodych rolników, działalność okołorolnicza, działalność rolnicza, grupy producentów rolnych, młody rolnik, obowiązkowe ubezpieczenie rentowe młodych rolników, pozarolnicza działalność gospodarcza, rodzinne gospodarstwo rolne, usługi rolne.

Rolnictwo 4.0 – KRUS 35

Jak Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego reaguje na zmiany, odpowiada na wyzwania, dostosowuje się do otoczenia? Jak dotąd, patrząc na 35-letnią historię KRUS z perspektywy 2025 roku, bardzo dobrze. Uważam, że taka tradycja organizacyjna i historia zobowiązuje i daje nadzieję, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego zdoła odpowiedzieć na *smart farming* obejmujący sensory, drony i aplikacje informatyczne, agrotrońkę i robotyzację produkcji rolnej, produkcję energii odnawialnej (agrowoltaikę, biogaz) czy wreszcie rolnictwo ekologiczne i ciągle aktualny cel zwiększenia liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenach wiejskich¹.

W latach 90. XX wieku głównym celem rodzin rolników było sprostanie transformacji ustrojowej i związanego z nią – bezrobociu. Wówczas rolnicze ubezpieczenie społeczne realizowało również cele pozaubezpieczeniowe, tj. wpływało na zmiany strukturalne w rolnictwie i rynek pracy². Dziś z perspektywy 2025 roku celem rodzin rolników jest inwestowanie w rozwój i sprostanie konkurencji, która „jest zjawiskiem złożonym, relatywnym i wielowymiarowym. Aby sprostać konkurencji i osiągnąć

1. Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 (PS WPR 20232027); Strategia zrównoważonego rozwoju wsi rolnictwa i rybactwa 2030, Uchwała nr 123 Rady Ministrów z 15 października 2019 r., poz. 1150, wydana na podstawie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006 r., t.j. 2024 poz. 324; Aktualizacja Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030 – Uchwała nr 193 Rady Ministrów z 17 października 2023 r., M.P. poz. 1214.
2. W. Jagła, *30 lat ubezpieczenia społecznego rolników – uwagi i refleksje*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2009, nr 34, Warszawa 2009, s. 39–40. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników „miała być jasnym punktem polityki rolnej, stabilizatorem sytuacji bytowej ludności rolniczej – wprawdzie na niskim poziomie świadczeń, ale też na niewielkim obciążeniu składkowym”.

określoną pozycję konkurencyjną, rozumianą jako wynik takiej rywalizacji, niezbędna jest budowa odpowiedniego potencjału konkurencyjnego”³.

Jednak niezależnie od czasu podstawowym celem, tak dla rolnika, jak i dla pracownika Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego, była i jest dobrze wykonywana praca jako służba mająca na celu utrzymanie i rozwój własnych kompetencji, działalności rolniczej oraz rozwój obszarów wiejskich. Ubezpieczenie społeczne rolników oparte jest na rodzinie rolnika i ziemi rolnej, co łącznie definiuje szczególnie charakter tego ubezpieczenia.

Do rozwoju działalności rolniczej potrzebny jest swobodny dostęp do ubezpieczenia, które pozwala na minimalizację ryzyka związanego z wykonywaniem pracy rolniczej⁴. Pracy, która wykonywana jest w coraz większych obszarowo gospodarstwach rolnych.

Tabela 1. Liczba gospodarstw rolnych w latach 2010, 2020, 2023 według grup obszarowych

Rok	Gospodarstwa rolne				
	1–5 ha	5–20 ha	20–50 ha	50–300 ha	300 i więcej ha
2010	790 362	569 857	97 029	24 309	2 715
2020	660 343	484 501	106 630	38 208	2 451
2023	598 031	460 345	107 006	41 550	2 282

Źródło: Opracowano na podstawie GUS, Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r., Warszawa 2025.

Na przestrzeni lat 2010–2023 wzrosła liczba gospodarstw liczących od 20 ha do 50 ha (liczba takich gospodarstw w Polsce w 2023 roku wynosiła 107 006). Zwiększyła się też liczba gospodarstw powyżej 50 ha, których w 2023 roku było 41 550. Jednocześnie zmniejszeniu uległa liczba małych gospodarstw rolnych, w szczególności tych do 5 ha.

Według bieżących danych Głównego Urzędu Statystycznego (GUS) dane z 2023 roku, w porównaniu z 2020 rokiem, wskazują na utrzymującą się tendencję zmniejszania liczby gospodarstw rolnych, przy jednoczesnym wzroście ich średniej powierzchni ogólnej oraz użytków rolnych (odpowiednio 12,65 ha do 13,19 ha oraz z 11,35 ha do 11,95 ha)⁵.

3. A. Nowak, *Konkurencyjność rolnictwa w Polsce w ujęciu regionalnym*, IRWIR PAN, „Wieś i Rolnictwo” 2024, nr 3(204), s. 47.

4. J. Kulawik, *Wybrane problemy zarządzania ryzykiem społecznym*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76), s. 23–24.

5. GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Warszawa 2025, s. 14.

Punktem odniesienia dla nowoczesnego rolnictwa jest aktualnie koncepcja określana mianem „Rolnictwo 4.0”, czyli rozwiązania polegające na wdrożeniu systemów teleinformatycznych i rozwiązań cyfrowych do obsługi procesów produkcji i wprowadzania do obrotu artykułów rolno-spożywczych⁶. Rolnictwo, dostosowując się do otoczenia, tworzy różnorodne formy i typy działalności, które w głównej mierze rozwijają się w kierunku zaawansowanych technologii, przede wszystkim cyfrowych, kształtując nową koncepcję określaną mianem Rolnictwa 4.0. Wywodzi się ona z rolnictwa dopasowanego do warunków zmieniającego się środowiska i rolnictwa inteligentnego, tzw. *smart farming*⁷.

Nowe uwarunkowania rolnictwa skłaniają do wniosku, że „współcześnie o sukcesie decydują technologie i jakość zarządzania. To prawda, że większy obszar poszerza elastyczność działania i umożliwia stosowanie nowoczesnych technologii, zwłaszcza mechanizacyjnych. Obecnie są także dostępne technologie dostosowane do małej skali. Epoka, w której technologie mechanizacyjne dawały bezwzględną przewagę dużym gospodarstwom rolnym, już minęła. (...) Na świecie zmieniają się kryteria oceny tego, co jest rozwojem i nowoczesnością, a co zacofaniem. Weryfikacji podlegają teorie, na których opierał się dotychczasowy rozwój rolnictwa. Ewolucja nauk, zwłaszcza biologii i genetyki, doprowadziła do zwielokrotnienia produktywności ziemi i innych zasobów. Na coraz mniejszych arealach wytwarza się coraz więcej żywności, a granica potencjalnych możliwości rolnictwa zdaje się być ciągle odległa. (...) Rozważania o modelu polskiego sektora rolnego nie mogą abstrahować od faktu zapóźnienia naszego rolnictwa w stosunku do krajów UE, które przejawia się w ponad trzykrotnie wyższym zatrudnieniu w tym sektorze i kilkakrotnie niższym uzbrojeniu pracy. W konsekwencji dysponujemy półtora raza niższą wydajnością ziemi i około pięciokrotnie niższą wydajnością pracy”⁸.

Analizując warianty i możliwości rozwoju czy aktualizacji systemu ubezpieczenia społecznego rolników, należy brać pod uwagę, że najmniejszym procentowo obciążeniem składkami na ubezpieczenie społeczne rolników charakteryzują się gospodarstwa średnie, duże i bardzo duże, tj. nie więcej niż 1% dochodów takich gospodarstw rolnych jest przeznaczanych na opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne rolników. Małe gospodarstwa rolne procentowo przeznaczają na opłacanie składek na ubezpieczenie społeczne trzykrotnie więcej dochodów⁹, ale

6. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 17 lipca 2023 r. w sprawie szczegółowego przeznaczenia, warunków i trybu udzielania wsparcia w zakresie rolnictwa 4.0 w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.

7. Narodowe Centrum Badań i Rozwoju, *Rolnictwo 4.0*, Warszawa 2023, s. 11–12.

8. A. Kowalski, *Polskie rolnictwo – diagnoza i scenariusze na przyszłość*, „Pomorski Thinkletter” 2024, nr 3(18).

9. M. Podstawka, *Obciążenie dochodów gospodarstw rolnych z tytułu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych rolników*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76), s. 53–63.

„Rolnictwo 4.0”, rynek usług okołorolnych i wzrost wielofunkcyjności rolnictwa mogłyby zmniejszyć te dysproporcje.

Polski system ubezpieczenia społecznego rolników jest systemem repartycyjnym, opartym na zasadzie umowy międzypokoleniowej, w której bieżące składki służą do obsługi bieżących wypłat świadczeń. A więc konieczne jest podejmowanie działań zmierzających do utrzymania w systemie rolniczym odpowiedniej liczby płatników składek i ubezpieczonych.

Trzeba jednak zauważyć, że dochody z rolnictwa, które w 2023 roku wynosiły 5 451 zł z 1 ha przeliczeniowego w skali roku, nie pozwalają małym gospodarstwom rolnym na akumulację kapitału i poszerzanie pola działania.

Produkcja globalna rolnictwa w 2023 roku spadła w stosunku do 2022 roku o 6,9%, w tym spadek produkcji rolnej w indywidualnych gospodarstwach rolnych był jeszcze większy i wyniósł 8,1%. O zmniejszeniu wielkości produkcji globalnej zdecydował spadek wartości produkcji roślinnej o 14% (w indywidualnych gospodarstwach rolnych o 13,1%). Na spadek wartości produkcji roślinnej znaczący wpływ miał spadek cen w skupie¹⁰.

Dlatego tak ważne jest rozwijanie ubezpieczenia społecznego rolników i promowanie rozwiązań oraz modeli rozwojowych, w których rolnicy i domownicy będą mogli w pełni korzystać z ochrony ubezpieczeniowej bez ryzyka utraty płynności finansowej.

Uważam, że jest to istotny argument, ponieważ rolnicy i ich domownicy oraz pomocnicy rolnika stanowią inwestycję w społeczeństwo i nowoczesny model rozwoju. W ujęciu tym rolnik nie jest jedynie symbolem ciężkiej pracy w rolnictwie i usługach rolnych, jest także osobą kreatywną – wdrażającą robotyzację i automatyzację, producentem energii odnawialnej czy przedstawicielem rolnictwa ekologicznego, któremu można zaufać jako sprawdzonemu dostawcy zdrowej żywności. Takiego rolnika potrzebuje społeczeństwo.

W tym miejscu należy jeszcze raz podkreślić znaczenie rolnictwa dla stabilizacji i rozwoju obszarów wiejskich.

W dalszej części artykułu przedstawiono więc te rodzaje rozwiązań, które wprowadzone do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników przyczynią się do zabezpieczenia społecznego rolników i członków ich rodzin, a dalej do stabilizacji i rozwoju obszarów wiejskich i rolnictwa.

10. GUS, *Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie przeciętnego dochodu z pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie w 2023 roku*, Warszawa 2023.

Działalność okołorolnicza

Usługi dla rolnictwa świadczone przez rolników w „Wytycznych szczegółowych w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.11 Premie dla młodych rolników” zdefiniowano jako – działalność okołorolniczą¹¹.

Zgodnie z „Wytycznymi szczegółowymi (...)” do przychodów rolnika zalicza się przychody pochodzące z działalności rolniczej oraz z działalności „okołorolniczej” ze sprzedaży usług:

- wspomagających produkcję roślinną (PKD: 01.61.Z),
- wspomagających chów i hodowlę zwierząt gospodarskich (PKD: 01.62.Z),
- następujących po zbiorach (PKD: 01.63.Z),
- obróbki nasion dla celów rozmnażania roślin (PKD: 01.64.Z),
- krótkiego zakwaterowania – agroturystyki (PKD 55.20.Z)¹².

Wyniki powszechnego spisu rolnego z 2020 roku jednoznacznie wykazały, że rolnicy coraz częściej korzystają z maszyn rolniczych będących własnością innych gospodarstw rolnych, spółdzielni lub firm usługowych. Odnotowano również znaczący wzrost liczby gospodarstw rolnych korzystających przy produkcji rolniczej z usług firm zewnętrznych (ponad 25% indywidualnych gospodarstw rolnych w stosunku do 6,2% indywidualnych gospodarstw rolnych w 2010 roku)¹³.

Zgodnie z art. 6 pkt 3 Ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników działalność rolnicza, to działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej. Dlatego zgadzając się z jej podstawowym założeniem, w tym miejscu zastanówmy się, czy nie czas na dostrzeżenie wpływu wysokospecjalistycznych usług z zakresu inżynierii rolniczej i informatycznej na działalność w zakresie produkcji roślinnej i zwierzęcej prowadzonej przez rolników i ich domowników, a w szczególności czy nie czas na rozszerzenie w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników katalogu działań i aktywności zawodowych rolników. Czy nie czas na zmianę i uznanie, że prowadzenie usług dla rolnictwa jest integralnie związane z działalnością rolniczą i podlega tym samym ryzykom, co działalność rolnicza, a więc powinno być podstawą do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników. Zmiany, których następstwem jest

11. Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.11 Premie dla młodych rolników, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Czesław Siekierski, Warszawa, 4 czerwca 2024 r., s. 31 oraz z 30 kwietnia 2025 r., s. 33–34.

12. Ibidem, z 4 czerwca 2024 r., s. 32.

13. GUS, *Powszechny Spis Rolny 2020. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2020 r.*, Warszawa 2022.

smart farming, wysokospecjalistyczne usługi inżynierii rolniczej, specjalizacja w działalności rolniczej oraz obowiązujące w Polsce przepisy prawa¹⁴ oraz wspomniane powyżej wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi wymagają, by świadczenie usług dla rolnictwa przez osoby fizyczne prowadzące gospodarstwa rolne uznać za część produkcji roślinnej i zwierzęcej, ponieważ usługi te stały się już nie tylko dobrem komplementarnym, lecz także wręcz podstawowym i zasadniczym elementem produkcji roślinnej i zwierzęcej, a ich wykonywanie powinno kwalifikować danego rolnika czy domownika do podlegania ubezpieczeniu w systemie ubezpieczenia społecznego rolników. Czy wobec tego rolnik prowadzący tzw. pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie usług dla rolnictwa, robotyki rolnej, telematyki rolnej – niezależnie od wielkości gospodarstwa i stażu ubezpieczeniowego – nie powinien podlegać ubezpieczeniu społecznemu rolników, gdy de facto prowadzi działalność okołorolniczą będącą integralną częścią produkcji roślinnej i zwierzęcej?

Uważam, że jest to konieczne – wymaga tego adaptacja do zmieniających się realiów funkcjonowania rolnictwa. Oznacza to potrzebę aktualizacji przepisów Ustawy z 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez wprowadzenie, obok działalności rolniczej, również definicji działalności okołorolniczej jako podstawy do objęcia rolników ubezpieczeniem społecznym.

Polska Klasyfikacja Działalności (PKD 2025) jest powiązana z międzynarodowym systemem klasyfikacji działalności gospodarczych¹⁵. PKD 2025 została opracowana na podstawie zmian dokonanych w klasyfikacji Organizacji Narodów Zjednoczonych – Międzynarodowej Standardowej Klasyfikacji Rodzajów Działalności (ang. *International Standard Industrial Classification of all Economic Activities ISIC Rev.5*) oraz klasyfikacji Unii Europejskiej – Statystycznej Klasyfikacji Działalności Gospodarczych w UE (ang. *Statistical Classification of Economic Activities in the European Community NACE Rev. 2.1*)¹⁶, Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2023/137 z 10 października 2022 r. zmieniające rozporządzenie (WE) nr 1893/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie statystycznej klasyfikacji działalności gospodarczej NACE Rev. 2. Pierwszą PKD w Polsce wprowadzono 1 stycznia 1998 roku Rozporządzeniem Rady Ministrów w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności z 7 października 1997 roku¹⁷, tj. w czasie, gdy od kilku lat funkcjonowała Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Oznacza to, że w czasie opracowywania ustawy o ubezpieczeniu

14. Polska Klasyfikacja Działalności – PKD 2025, Dz. U. 2024 poz. 1936, załącznik do Rozporządzenia, s. 34–36, art. 2 pkt 15 Ustawy o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r.

15. Dz. U. 2024 poz. 1936, załącznik do Rozporządzenia s. 34–36.

16. Rozporządzenie Delegowane Komisji (UE) 2023/137 z 10 października 2022 r., OJ L 19, 20.1.2023, s. 5–42.

17. Dz. U. nr 128, poz. 829, ze zm.

społecznym rolników nie można było brać pod uwagę PKD. Obecnie PKD jednoznacznie wskazuje, że usługi wspomagające produkcję roślinną i zwierzęcą stanowią działalność rolniczą i w tym zakresie ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników powinna doczekać się aktualizacji.

Usługi dla producentów rolnych znajdują odzwierciedlenie w Polskiej Klasyfikacji Działalności, tj.: PKD 01.61.Z – Działalność usługowa wspomagająca produkcję roślinną, PKD 01.63.Z – Działalność usługowa następująca po zbiorach, PKD 01.62.Z – Działalność usługowa wspomagająca chów i hodowlę zwierząt gospodarskich. Tego typu usługi świadczone przez rolników i ich domowników powinny być wystarczającą podstawą do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników bez względu na wielkość gospodarstwa rolnego, okres podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników i dochody z prowadzonej działalności. Ponadto PKD 33.12.Z to naprawa i konserwacja ciągników rolniczych, PKD 35.21 – produkcja biogazu, PKD 75.00.Z – działalność weterynaryjna (opieka zdrowotna zwierząt gospodarskich). Rolnik posiadający gospodarstwo rolne i świadczący usługi, np. naprawy maszyn i ciągników rolniczych, powinien mieć możliwość prowadzenia działalności gospodarczej polegającej na zaewidencjonowaniu w Centralnej Ewidencji i Informacji o Działalności Gospodarczej (CEIDG), jak również podlegania ubezpieczeniu w KRUS, ponieważ narażony jest na te same ryzyka co rolnik, który sam naprawia swój sprzęt rolniczy.

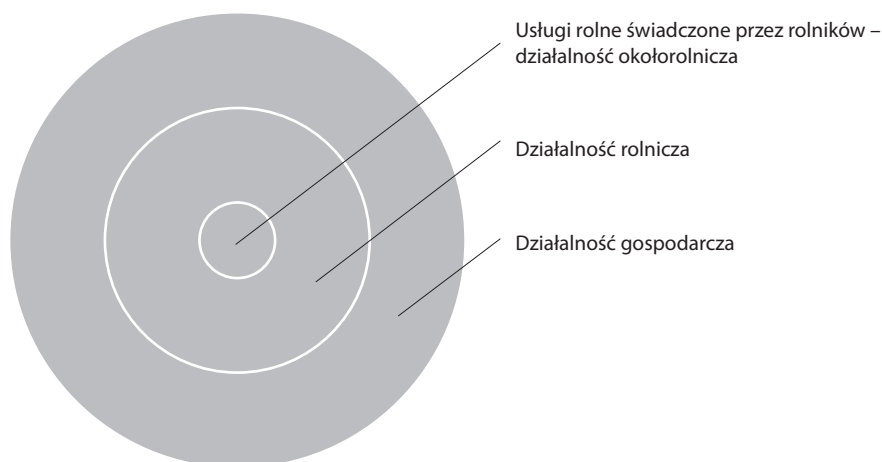
SEKCJA K PKD obejmuje działalność usługową w zakresie telekomunikacji, programowania komputerowego, doradztwa, infrastruktury obliczeniowej oraz pozostałą działalność usługową w zakresie informacji. Celowym byłoby więc uznanie, że jeżeli usługi w zakresie programowania dla gospodarstw rolnych świadczyłby rolnik posiadający gospodarstwo rolne, to powinien – analogicznie jak pozostali usługodawcy rolni – mieć możliwość pozostawiania w systemie ubezpieczenia społecznego rolników.

Polski ustawodawca w ustawie o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r. w art. 2 pkt 15¹⁸ określił, że poprzez działalność rolniczą rozumie się także świadczenie usług rolniczych, które ustalono jako usługi związane z rolnictwem oraz chowem i hodowlą zwierząt, usługi związane z leśnictwem, usługi wspomagające rybactwo, wynajem i dzierżawę maszyn i urządzeń rolniczych¹⁹. Tak więc w obrocie prawnym funkcjonują przepisy, które jednoznacznie definiują świadczenie usług dla rolnictwa jako integralną składową działalność rolniczej, co jest argumentem za wprowadzeniem podobnej definicji do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

18. Ustawa o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 361.

19. Art. 2 pkt 21 Ustawy o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 361.

Rysunek 1. Usługi rolne świadczone przez rolników jako część działalności rolniczej wchodzącej w skład pojęcia działalności gospodarczej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie art. 2 pkt 15 Ustawy o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r.

Mając na uwadze przepisy ustawy o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., należy uznać za zasadne zakwalifikowanie osobistego świadczenia usług dla rolnictwa – wykonywanego w ramach działalności gospodarczej podlegającej zaewidencjonowaniu w CEIDG przez osoby fizyczne posiadające gospodarstwo rolne (zgodnie z art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników każde gospodarstwo przeznaczone do prowadzenia działalności rolniczej) – jako działalności okołorolniczej. Stanowi ona podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników, gdyż usługi świadczone na rzecz rolnictwa mają charakter komplementarny wobec działalności rolniczej i prac wykonywanych przez samych rolników, a ponadto wiążą się z podobnymi ryzykami i zagrożeniami.

Za takim rozwiązaniem przemawia również użyta w ustawie o podatku od towarów i usług definicja rolnika ryczałtowego, którego we wspomnianej ustawie zdefiniowano jako „rolnika dokonującego dostawy produktów rolnych lub świadczącego usługi rolnicze”²⁰. Tak więc na gruncie zapisów ustawy o podatku od towarów i usług osoba świadcząca usługi rolnicze jest rolnikiem, dlatego zasadne byłoby wprowadzenie do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników definicji działalności okołorolniczej stanowiącej podstawę do objęcia ubezpieczeniem społecznym rolników.

20. Art. 2 pkt 19 Ustawy o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 361.

Działalność okołorolnicza w ramach pozarolniczej działalności gospodarczej

Zgodnie z art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, rolnik lub domownik, który podlegał ubezpieczeniu w pełnym zakresie z mocy ustawy nieprzerwanie przez co najmniej trzy lata, może – po rozpoczęciu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy jej prowadzeniu – nadal pozostawać w tym ubezpieczeniu, jeżeli spełnia jednocześnie następujące warunki:

- 1) złoży w Kasie oświadczenie o kontynuowaniu tego ubezpieczenia w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia wykonywania pozarolniczej działalności gospodarczej lub współpracy przy tej działalności;
- 2) jednocześnie nadal prowadzi działalność rolniczą lub stale pracuje w gospodarstwie rolnym, obejmującym obszar użytków rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego, lub w dziale specjalnym;
- 3) nie jest pracownikiem i nie pozostaje w stosunku służbowym;
- 4) nie ma ustalonego prawa do emerytury lub renty albo do świadczeń z ubezpieczeń społecznych;
- 5) kwota należnego podatku dochodowego za poprzedni rok podatkowy od przychodów z pozarolniczej działalności gospodarczej nie przekracza tzw. kwoty granicznej, która za 2024 rok wynosiła 4 358,00 zł, a aktualnie za 2025 rok wynosi 4 576,00 zł²¹.

Obecnie obowiązująca ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników nie definiuje działalności okołorolniczej, a usługi dla rolnictwa są uznawane za pozarolniczą działalność gospodarczą, co ma bezpośredni wpływ na ograniczenie ochrony ubezpieczeniowej rolników w zakresie wypadków przy pracy, renty wypadkowej, chorób zawodowych.

Zgodnie z danymi udostępnianymi publicznie przez KRUS – na 31 grudnia 2024 roku – 67 639 osób podlegało ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej²².

W 2023 roku 3,1% polskich gospodarstw rolnych (38,5 tys.) łączyło działalność rolniczą z inną, bezpośrednio z nią powiązaną formą zarobku. W ciągu trzech lat liczba tych gospodarstw wzrosła o imponujące 57,1%. Średnio były

21. Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 30 kwietnia 2024 r. w sprawie rocznej kwoty granicznej, M.P. 2024 poz. 337; Obwieszczenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 18 kwietnia 2025 r. w sprawie rocznej kwoty granicznej, M.P. 2025 poz. 351.

22. KRUS, *Podstawowe dane statystyczne z zakresu ubezpieczonych*, <https://www.gov.pl/web/krus/podstawowe-dane-statystyczne-z-zakresu-ubezpieczonych>, dostęp 3.11.2024 oraz 4.05.2025.

one dwukrotnie większe od typowego gospodarstwa rolnego – zajmowały 24,66 ha użytków rolnych. Największe z nich (średnio 48,31 ha) **świadczyły usługi rolnicze na zlecenie**, a najmniejsze (12,87 ha) specjalizowały się w rękodziele²³.

Tabela 2. Charakterystyka gospodarstw rolnych prowadzących działalność zarobkową bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym wg grup obszarowych użytków rolnych

Gospodarstwa prowadzące zarobkową działalność inną niż rolnicza, bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym w zakresie:	Ogółem	Gospodarstwo rolne do 1 ha	Gospodarstwo rolne pow. 1 ha
Ogółem, w tym:	38 458	1 070	37 388
Agroturystyki	7 540	157	7 383
Rękodzieła	1 763	108	1 655
Przetwórstwa produktów rolnych	7 032	385	6 647
Akwakultury	2 391	89	2 302
Rolniczych prac kontraktowych	9 664	27	9 637
Świadczenia usług zdrowotnych, socjalnych, edukacyjnych	1 256	9	1 247
Innych działalności	5 335	197	5 138

Źródło: GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Warszawa 2025, s. 24–25; *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r., Tablice w formacie XLSX*, cz. 1, tabela 3, Warszawa 2025.

Dane GUS wskazują, że 38 458 gospodarstw rolnych prowadzi zarobkową działalność inną niż rolnicza, ale bezpośrednio związaną z gospodarstwem rolnym, w tym 9 664 gospodarstwa rolne prowadziły rolnicze prace kontraktowe, co jest wskazaniem na wykonywanie przez rolników, małżonków rolnika i domowników z tych gospodarstw rolnych działalności okołorolniczej. W Kasie Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego – na 31 grudnia 2023 roku – z tytułu prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej ubezpieczonych było 71 816 osób. Można wnioskować, że w grupie tej znajdowały się osoby prowadzące usługi okołorolne. Ponadto działalność w zakresie agroturystyki również zaliczana jest do usług okołorolnych (7 540 gospodarstw rolnych). Do działalności okołorolniczej zalicza się również świadczenie usług zdrowotnych, socjalnych i edukacyjnych, które – według danych GUS – prowadzi łącznie 1 256 gospodarstw rolnych. Szczególnego znaczenia nabiera

23. A. Wodzień-Nowak, *W ciągu 13 lat ubyłoby nam 276,6 tys. gospodarstw rolnych. Zmieniają się te, które zostały*, 30.04.2025, <https://strefaagro.pl/>, dostęp 4.05.2025; GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Warszawa 2025, s. 24–25.

to w kontekście prac Zespołu ds. wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego. Zadaniem tego gremium jest wskazanie i zarekomendowanie zmian w obowiązującym systemie prawnym, tak aby możliwe było precyzyjne ujęcie pojęć rolnictwa społecznego i gospodarstwa opiekuńczego²⁴.

Świadczenie usług dla rolnictwa jest wyrazem kompetencji i rozwoju rolnika czy domownika, które ustawodawca powinien wspierać. Natomiast art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, wprowadzający roczne kwoty podatku dochodowego, wymagane okresy ubezpieczenia w gospodarstwie (trzy lata ubezpieczenia w KRUS), posiadanie gospodarstwa rolnego powyżej 1 ha przeliczeniowego lub działu specjalnego, które warunkują pozostanie w ubezpieczeniu społecznym rolników, z całą pewnością stanowią dodatkową barierę dla rozwoju kompetencji rolnika czy domownika oraz prób poszerzania przez nich swoich możliwości zarobkowania. Ponadto rolnik posiadający gospodarstwo rolne powyżej 1 ha przeliczeniowego nie ma wyłącznego wpływu na staż ubezpieczeniowy, ponieważ:

- rolnikiem może być osoba pełnoletnia, tak więc 18-letni rolnik (po raz pierwszy podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w KRUS) przez trzy lata nie może rozpocząć pozarolniczej działalności gospodarczej i jednocześnie wybrać ubezpieczenia w KRUS;
- przekazujący gospodarstwo rolne decyduje o dacie przeniesienia własności gospodarstwa rolnego, a rolnik nabywający gospodarstwo rolne i po raz pierwszy podlegający ubezpieczeniu społecznemu rolników w KRUS nie może przez trzy lata od nabycia gospodarstwa rolnego rozpocząć pozarolniczej działalności gospodarczej i jednocześnie wybrać ubezpieczenia w KRUS;
- po ustaniu ubezpieczenia w Zakładzie Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) rolnik przez trzy lata nie może rozpocząć pozarolniczej działalności gospodarczej i jednocześnie wybrać ubezpieczenia w KRUS, nawet gdy przyczyną ustania stosunku pracy był wyłącznie pracodawca.

Uwzględniając powyższe argumenty, można stwierdzić, że rolnicy i domownicy, którzy oprócz działalności rolniczej świadczą usługi dla rolnictwa lub prowadzą działalność okołorolniczą wpisaną do CEIDG, powinni być wyłączeni spod rygorów

24. Zarządzenie Nr 30 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 28 czerwca 2021 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego, Dz. Urz. MRiRW 2021 poz. 42 oraz Dz. Urz. MRiRW 2022 poz. 12; Zarządzenie Nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniające Zarządzenie w sprawie powołania zespołu do spraw wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego z 8 kwietnia 2025 r., Dz. Urz. MRiRW 2025 poz. 12. Według Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie Oddział w Krakowie – rolnictwo społeczne jest innowacyjnym nurtem przedsiębiorczości wiejskiej, która łączy produkcję rolną i leśną ze świadczeniem usług społecznych. Bazę dla usług rolnictwa społecznego stanowią: unikatowa infrastruktura techniczna gospodarstwa wiejskiego, produkcja rolnicza i zajęcia gospodarskie, umiejętności i doświadczenie rolników, wartości rodziny wiejskiej oraz miejscowa tradycja i kultura, <https://rolnictwospoleczne.pl/>, dostęp 3.11.2024.

art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Jednocześnie, przy ustalaniu wysokości składki na ubezpieczenie społeczne, należałoby stosować dotychczasowe zasady – tj. składkę emerytalno-rentową wynoszącą dwukrotność kwoty ustalonej dla ubezpieczonego.

Zwiększone ryzyko społeczne rolników prowadzących pozarolniczą działalność gospodarczą

Rolnicy i domownicy, którzy podlegają ubezpieczeniu społecznemu rolników z tytułu prowadzenia działalności rolniczej, a równocześnie prowadzą pozarolniczą działalność gospodarczą obejmującą usługi dla rolnictwa w ramach tzw. działalności okołorolniczej – należącej z definicji, klasyfikacji PKD i racjonalnej interpretacji do działalności rolniczej – nie mają obecnie zapewnionej pełnej ochrony ubezpieczeniowej. Dotyczy to świadczeń związanych z wypadkiem przy pracy, chorobą zawodową czy rentą wypadkową, jeżeli zdarzenie miało miejsce w ramach wspomnianej działalności gospodarczej.

Sytuacja ta jest szczególnie niesprawiedliwa, ponieważ przedmiotem prowadzonej przez nich działalności gospodarczej są usługi na rzecz rolnictwa, które bezpośrednio przyczyniają się do wytwarzania produktów rolnych.

Zgodnie z art. 11 ust. 1 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników²⁵ „za wypadek przy pracy rolniczej uważa się nagłe zdarzenie wywołane przyczyną zewnętrzną, które nastąpiło podczas wykonywania czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo pozostających w związku z wykonywaniem tych czynności:

- 1) na terenie gospodarstwa rolnego, które ubezpieczony prowadzi lub w którym stale pracuje, albo na terenie gospodarstwa domowego bezpośrednio związanego z tym gospodarstwem rolnym lub
- 2) w drodze ubezpieczonego z mieszkania do gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, albo w drodze powrotnej lub
- 3) podczas wykonywania poza terenem gospodarstwa rolnego, o którym mowa w pkt 1, zwykłych czynności związanych z prowadzeniem działalności rolniczej albo w związku z wykonywaniem tych czynności lub
- 4) w drodze do miejsca wykonywania czynności, o których mowa w pkt 3, albo w drodze powrotnej”.

25. Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników z 20 grudnia 1990 r., t.j. Dz. U. 2025 poz. 197.

Kluczowa dla definicji wypadku pozostaje działalność rolnicza, którą ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników określa w art. 6 jako „działalność w zakresie produkcji roślinnej lub zwierzęcej, w tym ogrodniczej, sadowniczej, pszczelarskiej i rybnej”. Ustawodawca w definicji wypadku przy pracy nie przewiduje więc wypadku przy pracy w zakresie pozarolniczej działalności gospodarczej podlegającej ewidencji w CEIDG. Ustawodawca wprowadzając do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników art. 5a – ubezpieczenie przy pozarolniczej działalności gospodarczej, nie rozszerzył definicji wypadku przy pracy na zdarzenia wypadkowe związane z prowadzeniem pozarolniczej działalności gospodarczej, która jak wykazano wcześniej, w części dotyczy działalności okołorolniczej.

Uważam więc, że ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników powinna zostać zaktualizowana w tym zakresie. Składka na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie, opłacana za osoby fizyczne posiadające gospodarstwo rolne i prowadzące jednocześnie usługi dla rolnictwa w ramach działalności okołorolniczej, powinna być skalkulowana tak, aby wysokości składki dla tej grupy ubezpieczonych uwzględniała dodatkowe ryzyka ubezpieczeniowe wynikające z rozszerzenia zakresu i intensywności działalności rolniczej o działalność okołorolniczą. Uwzględnienie w składce ryzyk związanych z działalnością okołorolniczą nie musi oznaczać wzrostu wysokości składki, ponieważ „dzięki automatyzacji zadań i optymalizacji operacji, technologie cyfrowe mogą przyczynić się do zmniejszenia obciążenia fizycznego i psychicznego rolników, prowadząc do lepszych warunków pracy”²⁶, a więc również do zmniejszenia liczby wypadków przy pracy rolniczej i okołorolniczej.

W myśl art. 4 ust. 2 rozporządzenia nr 2021/2115²⁷ „działalność rolniczą” definiuje się w taki sposób, aby oznaczała działalność umożliwiającą przyczynianie się do dostarczania dóbr prywatnych i publicznych poprzez co najmniej jedno z poniższych działań:

- wytwarzanie²⁸ produktów rolnych obejmujące działania takie jak chów zwierząt lub uprawa, w tym w drodze użytkowania torfowisk, przy czym produkty rolne oznaczają produkty wymienione w załączniku I do TFUE z wyjątkiem produktów rybołówstwa, a także bawełnę i zagajniki o krótkiej rotacji;

26. M. Sikorska, *Współczesny rolnik, czyli od sztucznej inteligencji i robotyki po Internet rzeczy i 5G*, *Agro-nomist*, 19.05.2023.

27. Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 z 2 grudnia 2021 r., Dz. Urz. UE.L Nr 435, s. 1.

28. „Wytwarzanie” – powodowanie powstawania czegoś, Wielki słownik języka polskiego, <https://wsjp.pl>, dostęp 2.11.2025.

- utrzymywanie użytków rolnych w stanie, dzięki któremu nadają się one do wypasu lub uprawy, bez konieczności podejmowania działań przygotowawczych wykraczających poza użycie zwykłych metod rolniczych i zwykłego sprzętu rolniczego.

Jednocześnie w pkt 19 preambuły wspomnianego rozporządzenia czytamy – „aby zapewnić lepsze dochody, wzmocnić strukturę społeczno-ekonomiczną obszarów wiejskich lub osiągnąć związane z tym cele, definicja rolnika aktywnego zawodowo nie powinna wykluczać przyznania wsparcia rolnikom prowadzącym działalność rolniczą i nierolniczą lub prowadzącym działalność rolniczą w niepełnym wymiarze godzin, którzy oprócz działalności rolniczej prowadzą również działalność pozarolniczą”.

Zgodnie z art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z 2 grudnia 2021 roku definicja „rolnik” oznacza osobę fizyczną lub prawną bądź grupę osób fizycznych lub prawnych, bez względu na status prawny takiej grupy i jej członków w świetle prawa krajowego, których gospodarstwo jest położone na obszarze objętym zakresem terytorialnym stosowania Traktatów, które prowadzą działalność rolniczą. Definicja rolnika z Rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z 2 grudnia 2021 roku różni się od definicji rolnika z art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników. Zgodnie z ustawą rolnikiem jest pełnoletnia osoba fizyczna, zamieszkująca i prowadząca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, osobiście i na własny rachunek, działalność rolniczą w pozostającym w jej posiadaniu gospodarstwie rolnym, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoba, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia.

Biorąc pod uwagę definicję działalności rolniczej zapisaną w art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i art. 4 ust 2 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 oraz wcześniej omówioną działalność usługową w rolnictwie definiowaną przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi jako „działalność okołorolniczą”, należy zauważyć, że zapis art. 3 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 definiujący rolnika oraz wytyczne Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Obszarów Wiejskich biorą pod uwagę aktualny stan funkcjonowania producentów rolnych. Uznają one, że pierwszeństwo należy oddać rzeczywistości, w której kluczowa jest praca wytwórcza rolnika przyczyniająca się do powstawania produktów rolnych, co finalnie wspiera rozwój obszarów wiejskich. W tym kontekście zasadne wydaje się rozważenie potrzeby zaktualizowania definicji rolnika w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników. Obowiązująca w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników definicja rolnika, w zestawieniu z definicją zawartą w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115, stanowi jej uszczegółowienie (dookreśla ją). Takie dookreślenie jest niecelowe, ponieważ od 2003 roku obowiązuje

ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego, która określa politykę rolną państwa w tym zakresie²⁹. Dla celów ubezpieczenia społecznego rolników wystarczające byłoby zdefiniowanie rolnika jako pełnoletnią osobę fizyczną, posiadającą gospodarstwo rolne, zamieszkującą i prowadzącą na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej osobiście działalność rolniczą lub okołorolniczą, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osobę, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia lub produkcji odnawialnych źródeł energii.

Tabela 3. Charakterystyka gospodarstw rolnych według źródeł dochodu

Gospodarstwa domowe rolników, w których wystąpiły dochody z tytułu:	Liczba gospodarstw ogółem	Gospodarstwa rolne do 1 ha	Gospodarstwa rolne pow. 1 ha
działalności pozarolniczej	199 873	4 201	195 672
pracy najemnej	595 496	11 286	584 210
emerytury lub renty	389 824	7 863	381 961
innych źródeł niezarobkowych poza emeryturą i rentą	158 992	2 418	156 573
Gospodarstwa domowe o dochodach przekraczających 50% dochodów:			
z działalności rolniczej	368 377	4 164	364 213
z działalności rolniczej i pracy najemnej	15 197	114	15 083
z pracy najemnej	408 906	9 099	399 808
z pracy najemnej i działalności rolniczej	41 189	615	40 574
z działalności pozarolniczej	91 304	2 002	89 302
z emerytury i renty	169 237	4 826	164 411
z innych źródeł niezarobkowych poza emeryturą i rentą	14 406	424	13 982
pozostałe	117 123	1 952	115 170

Źródło: GUS, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Warszawa 2025, *Tablice w formacie XLSX*, część 1, tabela nr 3.

W grupie ponad 199 tys. gospodarstw rolnych zdarzają się sytuacje, w których rolnik, małżonek rolnika lub domownik wykonują pozarolniczą działalność gospodarczą, w tym także działalność okołorolniczą. W gospodarstwach domowych powiązanych ze 108 569 gospodarstwami rolnymi dochody z tej działalności nie przekraczają 50% ogółu dochodów gospodarstwa.

29. Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego z 11 kwietnia 2003 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 423.

Uważam, że dotychczasowe rozwiązania prawne (art. 6 pkt. 1 i 3, art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, ograniczenia podatkowe, brak zabezpieczenia społecznego w zakresie wypadku przy pracy) stanowią nieuzasadnione bariery dla rolnika, który chce prowadzić lub prowadzi pozarolniczą działalność gospodarczą, w szczególności działalność gospodarczą na rynku usług okołorolnych. W efekcie obowiązujących ograniczeń prawnych spośród ponad 199 tys. gospodarstw rolnych uzyskujących dochody z pozarolniczej działalności gospodarczej jedynie 70 267 osób zostało objętych ubezpieczeniem społecznym rolników w KRUS z tytułu jednoczesnego prowadzenia działalności rolniczej i pozarolniczej działalności gospodarczej.

Grupy producentów rolnych

Rolnicy w ramach spółdzielni lub grup producentów rolnych akumulują swoje zasoby, co zwiększa możliwości działania. W art. 6 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w definicji rolnika stwierdzono, że rolnik może prowadzić działalność rolniczą w ramach grupy producentów rolnych. Wspomniana ustawa nie określa jednak w żaden sposób roli i możliwości grupy producentów rolnych w zakresie spraw dotyczących ubezpieczenia społecznego, co w praktyce powoduje, że Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego nie rozwija współpracy z grupami producentów rolnych. Spółdzielnia czy grupa producentów rolnych – sumująca zasoby nawet drobnych producentów rolnych – finalnie jest w stanie wytworzyć wartość dodaną, z której może finansować rozwój działalności rolniczej.

Zdaniem doradców rolniczych, kluczowym wyzwaniem dla funkcjonowania grup producentów rolnych jest posiadanie rzetelnej wiedzy na temat czynników warunkujących ich trwałość oraz zdolność do zwiększania rentowności gospodarstw i osiągania wspólnych korzyści rynkowych, w tym przewag konkurencyjnych.

Świadomość występującej zależności – im większy zakres współpracy i mocniejsze więzi organizacyjne łączące rolników, tym większa skala korzyści, którą mogą osiągnąć – powinna towarzyszyć wszystkim producentom planującym nawiązać trwałą, wieloletnią i efektywną współpracę³⁰.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników w art. 6 jednoznacznie stwierdza, że działalność rolnicza może być prowadzona również w ramach grupy producentów rolnych, a osobom pracującym w ten sposób przysługują z mocy ustawy prawa

30. Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Boguchwale, *Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych – nabór wniosków od 4 września*, <https://www.podrb.pl/wsparcie/wsparcie/tworzenie-i-rozwoj-organizacji-producentow-i-grup-producentow-rolnych-nabor-wnioskow-od-4-wrzesnia>, 23.08.2023, dostęp 23.11.2024.

i obowiązki rolnika. Mając na uwadze wolę ustawodawcy oraz powszechnie uznawaną pozytywną rolę grup producentów rolnych w rozwoju obszarów wiejskich, celowe byłoby doprecyzowanie przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników w zakresie skutków prawnych potwierdzenia przez grupy producentów rolnych przynależności rolnika do takiej grupy. Oznaczałoby to, że rolnik prowadzący produkcję rolniczą w ramach grupy producentów rolnych miałby te same uprawnienia, co rolnik podlegający ubezpieczeniu społecznemu „z mocy ustawy”. Przyjęcie takiego rozwiązania byłoby jasnym wskazaniem ze strony ustawodawcy, że promowane są współpraca i kooperacja mniejszych gospodarstw rolnych w ramach grupy producentów rolnych.

Takie podejście jest tym bardziej uzasadnione, że Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi aktywnie wspiera powstawanie grup producentów rolnych, na przykład: 18 listopada 2024 roku Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ogłosiła nabór wniosków o przyznanie pomocy dla interwencji I.13.2 Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla naboru realizowanego w 2024 roku. Podobne wsparcie było realizowane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014–2020 i cieszyło się dużym zainteresowaniem³¹.

Innym postulatem *de lege ferenda* jest wprowadzenie możliwości opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników za swoich członków przez grupy producentów rolnych z wartości dodanej wytworzonej w ramach wspólnego prowadzenia produkcji rolnej. Dobrowolne przeniesienie obowiązku opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników na grupy producentów rolnych i spółdzielnie rolnicze mogłoby stać się elementem ich oferty skierowanej do rolników, zwłaszcza właścicieli mniejszych gospodarstw, którzy często napotykają trudności w terminowym regulowaniu składek. W praktyce płatnikiem składek KRUS byłby nie ubezpieczony rolnik czy domownik, ale grupa producentów rolnych lub spółdzielnia, co odciążałoby rolników w zakresie rozliczeń.

31. ARiMR, *Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych – wnioski można składać od 3 grudnia 2024 r.*, <https://www.gov.pl/web/arimr/ogloszenie-o-naborze-wnioskow-o-pryznanie-pomocy-il132>, dostęp 23.11.2024.

Tabela 4. Zarejestrowane w ARiMR grupy producentów rolnych w 2024 roku

Województwo	Liczba grup producentów rolnych	Liczba członków grup producentów rolnych
dolnośląskie	73	449
kujawsko-pomorskie	52	409
lubelskie	6	368
lubuskie	12	67
łódzkie	83	484
małopolskie	8	386
mazowieckie	50	753
opolskie	45	288
podkarpackie	12	1 156
podlaskie	5	29
pomorskie	20	372
śląskie	8	50
świętokrzyskie	1	489
warmińsko-mazurskie	10	102
wielkopolskie	388	2 992
zachodniopomorskie	10	80
Razem	783	8 474

Źródło: ARiMR, Rejestr grup producentów rolnych, www.gov.pl/web/armir/rejestr-grup-producentow-rolnych, wg stanu w 2024 roku.

Rodzinne gospodarstwo rolne, które jest podstawą ustroju rolnego Polski (art. 23 Konstytucji RP), powinno – szczególnie w aspekcie rozliczeń finansowych z zakresu zabezpieczenia społecznego realizowanego przez instytucję publiczną – korzystać z możliwości przenoszenia ryzyka czasowego braku płynności finansowej na grupy producentów rolnych czy spółdzielnie.

Ustawa o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw z 15 września 2000 r.³² w art. 5 przewiduje, że grupa producentów może tworzyć fundusz specjalny, który jest przeznaczony na wypłacanie członkom grupy zaliczek za dostarczone produkty lub grupy produktów oraz inne cele określone w akcie założycielskim. Tak więc gdyby ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników wprowadzała możliwość opłacania składek na ubezpieczenie społeczne rolników przez

32. Ustawa o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw z 15 września 2000 r., t.j. Dz. U. 2023 poz. 1145.

grupę producentów rolnych, to z funduszu specjalnego grupa producentów mogłaby opłacać składki na ubezpieczenie społeczne rolników za członków swojej grupy. Tego typu rozwiązanie polegające na opłacaniu składek za rolników i domowników przez inne osoby zostało wprowadzone art. 4 ust. 3 ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników, który stanowił, że składki za określoną w art. 16 ust. 2 pkt. 4 grupę rolników i domowników opłaca wójt, a liczba kont dotycząca wójtów, burmistrzów i prezydentów miasta opłacających składki za ubezpieczonych na 30 czerwca 2024 roku wynosiła 3 172³³. Podobne rozwiązanie mogłoby być zastosowane w przypadku grup producentów rolnych czy spółdzielni, gdzie płatnikiem składek byłaby grupa producentów rolnych lub spółdzielnia.

Młody rolnik

Z uwagi na starzejącą się populację rolników Unia Europejska intensywnie zachęca młodych ludzi do zajęcia się rolnictwem. Zakłada, że młodzi, zmotywowani i dobrze wyszkoleni ludzie będą zakładali i prowadzili rentowne gospodarstwa rolne. Ponadto młodzi rolnicy są otwarci na innowacje, zmiany i orientują się w nowych technologiach³⁴.

Mając na uwadze stanowisko Unii Europejskiej, należy przygotować ofertę ubezpieczenia społecznego rolników skierowaną bezpośrednio do „młodych rolników”. W tym kontekście zasadne wydaje się rozpoczęcie debaty nad wprowadzeniem do ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników definicji „młodego rolnika” oraz dodaniem przepisów szczególnych (łac. *lex specialis derogat legi generali*), które umożliwiłyby wyodrębnienie ubezpieczeń społecznych dla tej grupy³⁵ poprzez wprowadzenie:

- definicji „młodego rolnika”, jako osoby prowadzącej działalność rolniczą, okolorolniczą, pozarolniczą w niepełnym wymiarze godzin, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoby, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia lub produkcji odnawialnych źródeł energii;
- ubezpieczenia rentowego „młodego rolnika” w ramach ubezpieczenia społecznego rolników, tj. wprowadzenie dla nowo ubezpieczanych „młodych rolników”

33. KRUS, *Podstawowe dane statystyczne z zakresu płatników składek*, <https://www.gov.pl/web/krus/podstawowe-dane-statystyczne-z-zakresu-platnikow-skladek>, dostęp 21.09.2024.

34. Komisja Europejska, *Młodzi rolnicy*, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_pl, dostęp 19.02.2025.

35. Definicja młodego rolnika została określona w rozporządzeniu (UE) 2021/2115 w sprawie planów strategicznych WPR, tj. młody rolnik może mieć maksymalnie 35–40 lat, kierować gospodarstwem i posiadać odpowiednie przeszkolenie lub umiejętności.

obowiązkowego (ustawowego) samofinansującego się w ramach Funduszu Składkowego ubezpieczenia rentowego;

- dobrowolnego ubezpieczenia emerytalnego dla tzw. „młodych rolników” posiadających gospodarstwo rolne o powierzchni powyżej 1 ha przeliczeniowego, przy zachowaniu gwarancji wypłat ze strony Skarbu Państwa – tak jak dotychczas.

W nowym systemie „młody rolnik” posiadający gospodarstwo rolne powyżej 1 ha przeliczeniowego, jego domownicy oraz małżonek rolnika podlegaliby: (1) ubezpieczeniu rentowemu w Funduszu Składkowym obowiązkowo z mocy ustawy i (2) ubezpieczeniu emerytalnemu na wniosek w Funduszu Emerytalnym zarządzanym przez KRUS. Należy podkreślić, że zmiana dotycząca dobrowolności opłacania składki emerytalnej dotyczyłaby wyłącznie nowo ubezpieczonych osób (młodych rolników) w gospodarstwach rolnych powyżej 1 ha przeliczeniowego. Jeżeli rolnik lub małżonek rolnika posiadający prawo własności gospodarstwa rolnego, który dobrowolnie zrezygnował z opłacania składki emerytalnej, przeniósłby własność gospodarstwa rolnego na następcę, to rolnik oraz odpowiednio małżonek rolnika i domownik otrzymywaliby od następcy odpowiednie świadczenie pieniężne ustalone w akcie notarialnym. Na przykład, jeżeli zmiana przepisów w tym zakresie obowiązywałaby od 1 stycznia 2026 roku, to nowe rozwiązanie dotyczyłoby tzw. młodych rolników, małżonka rolnika i domowników, którzy zostaną ubezpieczeni po 1 stycznia 2026 roku.

Według danych Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (z 28 lutego 2025 roku) 35 642 osoby wniosowały o „Premie dla młodych rolników”, z czego 27 026 beneficjentów otrzymało płatności w łącznej wysokości 3 284 160 000,00 zł³⁶.

Podstawą ustroju rolnego Polski (art. 23 Konstytucji RP) jest rodzinne gospodarstwo rolne, które powinno być również podstawą zaktualizowanego i nowoczesnego systemu ubezpieczenia społecznego rolników. Obowiązująca od 1 stycznia 1991 roku ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników w art. 88 wskazuje na możliwości wykorzystania gospodarstwa rolnego jako źródła finansowania potrzeb byłych właścicieli gospodarstwa rolnego.

Nowoczesny model ubezpieczenia społecznego „młodych rolników” powinien przewidywać, że rolnik po przekazaniu gospodarstwa następcy nadal obligatoryjnie będzie partycypował w dochodach gospodarstwa, w którym pracował, a rodzinne gospodarstwo rolne nie będzie podlegało egzekucji realizowanej poprzez zabezpieczenie hipoteczne. Te dwa rozwiązania są ze sobą ściśle powiązane, ponieważ rodzinne gospodarstwo rolne, które ma być oparciem i zabezpieczeniem dla rodziny rolnika, nie może jednocześnie podlegać egzekucji poprzez wpis na hipotekę nieruchomości

36. ARiMR, *Premie dla młodych rolników – zbiorczo*, System Informacji Zarządczej, Departament Analiz i Sprawozdawczości, 25.03.2025.

rolnej. Egzekucja z dochodów gospodarstwa jest niekwestionowanym prawem wierzyciela, ale zabezpieczanie wierzytelności poprzez wpis na hipotekę rodzinnego gospodarstwa rolnego, które jest zgodnie z Konstytucją podstawą ustroju rolnego Polski, jest co najmniej niecelowe. W takiej sytuacji KRUS zabezpiecza składki na hipotecę gospodarstwa rolnego, aby w przyszłości móc wypłacać rolnikowi świadczenia z tego zabezpieczenia. Nawet przy uwzględnieniu argumentu o solidarności międzypokoleniowej powstaje pytanie, czy świadczeniobiorcy – w istocie osoby należące do tego samego środowiska rolniczego – życzyliby sobie ingerencji w prawo własności gospodarstwa rolnika, który utracił płynność finansową nie z własnej winy, lecz w wyniku niekorzystnych uwarunkowań makroekonomicznych. Rolnik jest właścicielem gospodarstwa, lecz gospodarstwo rolne to znacznie więcej niż tylko prawo własności ziemi – to również nośnik tożsamości oraz tradycji rodzinnych. Stosowanie zabezpieczenia hipotecznego na gospodarstwie rolnym oznacza zbyt głęboką ingerencję w życie rodziny rolnika, nawet jeśli tłumaczy się je koniecznością dochodzenia należności składkowych.

W przypadku gospodarstwa rolnego „nie tylko rentowność czy samo poszukiwanie zysku jest ważne, ale też zapewnienie utrzymania rodzinie rolniczej, dobrostanu zwierząt i optymalnego wykorzystania ziemi zdają się tu być priorytetem”³⁷.

Podsumowanie

Ponad 30 lat realizowania przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego Rolników zadań z zakresu ubezpieczenia społecznego skłania do następującej refleksji – ubezpieczenie rolnicze jest elementem kontraktu społecznego i nie można go oceniać czy rozpatrywać jedynie w perspektywie wyniku finansowego zawężonego do relacji kwota składki – kwota świadczenia. Ubezpieczenie rolnicze realizowane przez KRUS stanowi ważny filar sukcesu gospodarczego Polski. Stabilność i przewidywalność systemu, a także skuteczna realizacja zabezpieczenia społecznego, są fundamentem produkcji rolnej, konsumpcji i bezpieczeństwa żywnościowego, a w konsekwencji przyczyniają się do trwałego wzrostu PKB kraju. Jest to wynik empirycznie potwierdzony nieustannym wzrostem gospodarczym i poprawą życia w Polsce. System ubezpieczenia społecznego rolników okazał się skutecznym i trwałym elementem polskiego życia gospodarczego. Warto więc rozważyć uznanie, że prowadzenie usług na rzecz rolnictwa stanowi działalność komplementarną wobec działalności rolniczej,

37. R. Ryś-Jurek, *Bezpieczeństwo finansowe polskich gospodarstw rolnych. Propozycja ujednoliconej miary*, „Wieś i Rolnictwo” 2023, nr 4(201), s. 35.

ściśle z nią powiązaną, a tym samym powinno być podstawą do dalszego pozostawiania w systemie ubezpieczenia społecznego rolników. Sprawą wymagającą dalszych badań i analiz w zakresie tzw. działalności okołorolniczej pozostaje pełne zdefiniowanie składowych tej działalności do celów ubezpieczenia społecznego rolników, w szczególności w zakresie wdrażanego przez Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi modelu rolnictwa społecznego i gospodarstw opiekuńczych.

Warto również przedstawić ofertę ubezpieczenia społecznego spółdzielniom rolników i grupom producentów rolnych, tak aby te podmioty mogły zaoferować swoim członkom możliwość uzyskania statusu rolnika „z mocy ustawy” czy wspólnego ponoszenia kosztów składek na ubezpieczenie społeczne rolników. W takim modelu spółdzielnie rolników i grupy producentów rolnych do zalet wspólnego prowadzenia działalności rolnej – oprócz poprawy pozycji rynkowej, wspólnych zakupów maszyn, nawozów, paliw – dodawałyby osobom posiadającym mniejsze gospodarstwa rolne możliwość uzyskania w KRUS statusu rolnika ubezpieczonego „z mocy ustawy”.

Kolejnymi postulatami *de lege ferenda* są: zaktualizowanie definicji działalności rolniczej i rolnika oraz wprowadzenie w ramach Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników odrębnego ubezpieczenia rentowego dla nowo ubezpieczonych „młodych rolników”. Jednocześnie należałoby zagwarantować, że rolnik ten – po przekazaniu gospodarstwa następcy – będzie obligatoryjnie uczestniczył w dochodach gospodarstwa, w którym pracował, a jego rodzinne gospodarstwo rolne nie zostanie objęte egzekucją poprzez zabezpieczenie hipoteczne KRUS³⁸. Te dwa postulaty wzajemnie są ze sobą ściśle powiązane, ponieważ rodzinne gospodarstwo rolne, które ma być oparciem i zabezpieczeniem dla rodziny rolnika, nie powinno jednocześnie podlegać egzekucji poprzez wpis na hipotekę nieruchomości rolnej.

38. Postulowane rozwiązanie przeznaczone jest tylko dla nowo ubezpieczonych, tzw. „młodych rolników”.

Tabela 5. Postulowane definicje dotyczące ubezpieczenia społecznego rolników.

Pojęcie	Definicja
Działalność rolnicza	Wytwarzanie produktów rolnych i utrzymanie użytków rolnych.
Działalność okołorolnicza	Działalność usługowa związana z działalnością rolniczą, przyczyniająca się do wytwarzania produktów rolnych i utrzymania użytków rolnych oraz agroturystyka i rolnicza działalność opiekuńczo-społeczna.
Rolnik	Pełnoletnia osoba fizyczna, posiadająca gospodarstwo rolne, zamieszkująca i prowadząca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą lub okołorolniczą, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoba, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia lub produkcji odnawialnych źródeł energii.
Młody rolnik	Pełnoletnia osoba fizyczna, w chwili zgłoszenia do ubezpieczenia społecznego rolników nieprzekraczająca 35 lat, posiadająca gospodarstwo rolne powyżej 1 ha przeliczeniowego, zamieszkująca i prowadząca na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalność rolniczą lub okołorolniczą, pozarolniczą działalność gospodarczą w niepełnym wymiarze godzin, w tym również w ramach grupy producentów rolnych, a także osoba, która przeznaczyła grunty prowadzonego przez siebie gospodarstwa rolnego do zalesienia lub produkcji odnawialnych źródeł energii.
Grupa producentów rolnych	Grupa co najmniej trzech rolników lub młodych rolników, działająca na podstawie umowy o współpracy w zakresie działalności rolniczej i okołorolniczej, zarejestrowanej w KRUS, bądź grupa producentów rolnych wpisana do odpowiedniego rejestru prowadzonego przez oddział regionalny Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, właściwego ze względu na siedzibę grupy. Członek grupy producentów rolnych jest uznawany za ubezpieczonego z mocy ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Rozporządzenie Rady Ministrów w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) z 18 grudnia 2024 r., Dz. U. 2024 poz. 1936; Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z 2 grudnia 2021 r.; Ustawa o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw z 15 września 2000 r., t.j. z 11 maja 2023 r., Dz. U. 2023 poz. 1145; Ustawa o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 361; Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.11 Premie dla młodych rolników, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Czesław Siekierski, Warszawa, 3 czerwca 2024 r. oraz 30 kwietnia 2025 r., s. 33–34; Zarządzenie Nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniające Zarządzenie w sprawie powołania zespołu do spraw wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego z 8 kwietnia 2025 r., Dz. Urz. MRiRW 2025 poz. 12.

Podstawą proponowanych zmian w zakresie definicji i doprecyzowania zapisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników jest potrzeba wzmocnienia bezpieczeństwa socjalnego rolników – poprzez zapewnienie ochrony na wypadek utraty zdrowia lub życia – oraz zniesienie ograniczeń i barier utrudniających im funkcjonowanie na rynku usług okołorolniczych.

Czy proponowane zmiany mogłyby prowadzić do pogłębienia braku akceptacji społecznej dla KRUS jako odrębnego systemu ubezpieczeniowego? Uważam, że otwieranie systemu ubezpieczenia społecznego rolników dla indywidualnych małych przedsiębiorców świadczących usługi dla rolnictwa i usług okołorolne podnosiłoby

solidarność społeczną w stosunku do ubezpieczenia społecznego rolników. Brak akceptacji społecznej wynika z braku możliwości uczestnictwa w systemie ubezpieczenia społecznego rolników. Wolność i możliwość wyboru ubezpieczenia społecznego oraz wprowadzenie nowego, ale oczywistego kryterium świadczenia usług dla rolnictwa jako podstawy do podlegania ubezpieczeniu społecznemu rolników, byłoby korzystne dla konkurencyjności produkcji rolnej i stabilności systemu ubezpieczenia społecznego rolników. Dodatkową wartością dodaną byłaby lepsza koordynacja działań i możliwość oddziaływania w obszarze działania Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi, a także zwiększenie liczby podmiotów prowadzących działalność gospodarczą na terenach wiejskich. Proponowane zmiany mogłyby bowiem stanowić zachętę do podejmowania działalności gospodarczej dzięki ofercie stabilnego ubezpieczenia społecznego realizowanego przez Kasę Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego. Zwiększenie zatrudnienia na obszarach wiejskich poprzez zwiększenie liczby osób prowadzących tzw. pozarolniczą działalność gospodarczą nie musi oznaczać i nie oznacza, że ta działalność nie jest integralnie związana z produkcją rolną. Wręcz przeciwnie – stymulowanie usług i nowych form działalności na terenach wiejskich, które wspierają wytwarzanie produktów rolnych, oraz zapewnienie rolnikom wykonującym usługi dla rolnictwa i działalność okołorolniczą zabezpieczenia w postaci ubezpieczenia społecznego rolników, będzie realizowało cel prorozwojowy sektora rolnego.

Rozwój technologiczny, którego efektem jest *smart farming*, agrotechnika i robotyka rolna, agrowoltaika, udział rolnictwa w produkcji biopaliw i biogazu czy rozwój usług okołorolnych stwarzają konieczność zaktualizowania przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników i adaptacji do zmieniającego się otoczenia. Dla rolnika i jego rodziny gospodarstwo rolne to nie tylko nowoczesne technologie rolne, ziemia, budynki, inwentarz, wyposażenie, lecz także, a może przede wszystkim, rodzinna tradycja i świadectwo tożsamości, co stanowi aktualny kontent rolnika. Cele stawiane przed nowoczesnym rolnictwem stanowią istotne wyzwanie dla Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w XXI wieku. W tym kontekście KRUS powinien zainicjować otwartą debatę z rolnikami i organizacjami rolniczymi, dającą odpowiedzi na aktualne dzisiaj pytania:

1. Czy wykonywanie działalności usługowej wspomagającej produkcję roślinną i zwierzęcą jest narażone na analogiczne lub podobne ryzyka jak działalność rolnicza?
2. Czy osoby prowadzące tzw. pozarolniczą działalność gospodarczą w zakresie usług rolnych mają zapewnioną elementarną ochronę ubezpieczeniową w zakresie wypadków przy pracy?
3. Czy w świetle zmian przepisów dotyczących PKD zasadne jest również zaktualizowanie ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników poprzez doprecyzowanie

art. 6 w taki sposób, aby obejmował on również działalność okołorolniczą, w tym świadczenie usług wspomagających produkcję roślinną i zwierzęcą, robotykę rolną, naprawę i konserwację ciągników oraz maszyn rolniczych, a także świadczenie usług weterynaryjnych?

4. Rolnicy i domownicy prowadzący działalność rolniczą i jednocześnie prowadzący w ramach tej działalności usługi dla rolnictwa (działalność okołorolniczą) ewidencjonowane w CEIDG, powinni być wyłączeni z rygorów art. 5a ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.
5. Czy bycie członkiem grupy producentów rolnych powinno skutkować statusem rolnika „z mocy ustawy” oraz czy grupa producentów rolnych mogłaby dobrowolnie opłacać składki na ubezpieczenie społeczne rolników za swoich członków i pomocników rolnika?
6. Rodzinne gospodarstwo rolne, będące fundamentem ustroju rolnego Polski, nie powinno podlegać egzekucji należności poprzez ustanawianie zabezpieczenia hipotecznego. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników.
7. Rolnik po przekazaniu gospodarstwa następcy powinien nadal uczestniczyć w dochodach gospodarstwa, w którym pracował. Mając stałe źródło dochodu z gospodarstwa rolnego, „młody rolnik” powinien mieć możliwość wyboru, czy chce opłacać składkę emerytalną.
8. Dla „młodych rolników” posiadających gospodarstwo rolne powyżej 1 ha przeliczeniowego opłacanie składki emerytalnej powinno być dobrowolne.
9. Czy zasadne jest wprowadzenie dla nowo ubezpieczanych „młodych rolników” obowiązkowego (ustawowego) ubezpieczenia rentowego funkcjonującego w ramach samofinansującego się ze składek rolników Funduszu Składowego?
10. Wysokość składki na ubezpieczenie wypadkowe, chorobowe i macierzyńskie opłacane za osoby fizyczne posiadające gospodarstwo rolne i prowadzące jednocześnie zarobkowo usługi dla rolnictwa i działalność okołorolniczą, powinna być uzależniona od zakresu prowadzonej działalności gospodarczej, tj. do obliczenia wysokości składki dla tej grupy ubezpieczonych należałoby uwzględnić dodatkowe ryzyka ubezpieczeniowe związane z rozszerzeniem zakresu i intensywności działalności okołorolniczej.
11. Wysokość składki na ubezpieczenie rentowe opłacane za osoby fizyczne posiadające gospodarstwo rolne i prowadzące jednocześnie zarobkowo usługi dla rolnictwa powinna być uzależniona od zakresu prowadzonej działalności gospodarczej, tj. do obliczenia wysokości składki dla tej grupy ubezpieczonych należałoby uwzględnić dodatkowe ryzyka ubezpieczeniowe związane z rozszerzeniem zakresu i intensywności działalności okołorolniczej.

12. Czy przeznaczenie gruntów rolnych pod produkcję odnawialnych źródeł energii (biogaz, agrowoltaika) powinno wchodzić w zakres działalności rolniczej?

Biorąc pod uwagę złożoność tematu, należy stwierdzić, że przedstawiona problematyka wymaga dalszych badań i przemyśleń. Powyższe pytania badawcze mogą posłużyć jako tematy do debaty publicznej dotyczącej aktualizacji przepisów ustawy o ubezpieczeniu społecznym rolników.

W obliczu zmian w rolnictwie i jego otoczeniu, wywołanych nowoczesnymi technologiami oraz redefinicją pojęcia działalności rolniczej, KRUS powinien aktywnie wspierać rolników w procesie transformacji cyfrowej i rozwoju wielofunkcyjności wsi. Odpowiadając na potrzeby nowoczesnego rolnictwa, niezbędne jest zdefiniowanie działalności okołorolniczej w ustawie o ubezpieczeniu społecznym rolników, określenie roli grup producentów rolnych w systemie ubezpieczenia, wprowadzenie ubezpieczenia rentowego dla „młodych rolników” w ramach Funduszu Składowego Ubezpieczenia Społecznego Rolników oraz uznanie rodzinnego gospodarstwa rolnego jako jednego z filarów zabezpieczenia społecznego rolników, co mogłoby uzasadniać wprowadzenie dobrowolnego ubezpieczenia emerytalnego dla „młodych rolników”.

Bibliografia

- Aktualizacja Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa 2030** – Uchwała nr 193 Rady Ministrów z 17 października 2023 r., M.P. poz. 1214.
- ARiMR**, *Premie dla młodych rolników – zbiorczo*, System Informacji Zarządczej, Departament Analiz i Sprawozdawczości, 25.03.2025.
- ARiMR**, *Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych – wnioski można składać od 3 grudnia 2024 r.*, <https://www.gov.pl/web/arimr/ogloszenie-o-naborze-wnioskow-o-przyznanie-pomocy-i132>, dostęp 23.11.2024.
- Bieluk J.**, *Działalność rolnicza w ustawie o swobodzie działalności gospodarczej*, Temida 2, Białystok 2015, <http://hdl.handle.net/11320/13341>, dostęp 21.12.2024.
- GUS**, *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Warszawa 2025; *Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2023 r.*, Tablice w formacie XLSX, Warszawa 2025.
- GUS**, *Informacja Głównego Urzędu Statystycznego w sprawie przeciętnego dochodu z pracy w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie w 2023 roku*, Warszawa 2023.
- GUS**, *Powszechny Spis Rolny 2020. Charakterystyka gospodarstw rolnych w 2020 r.*, Warszawa 2022.
- GUS**, *Rocznik Statystyczny Rolnictwa*, Warszawa 2023.
- Jągła W.**, *30 lat ubezpieczenia społecznego rolników – uwagi i refleksje*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2009, nr 34, Warszawa 2009.

- Komisja Europejska**, *Młodzi rolnicy*, https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/income-support/young-farmers_pl, dostęp 19.02.2025.
- Kowalski A.**, *Polskie rolnictwo – diagnoza i scenariusze na przyszłość*, „Pomorski Thinkletter” 2024, nr 3(18).
- KRUS**, *Podstawowe dane statystyczne z zakresu ubezpieczonych*, <https://www.gov.pl/web/krus/podstawowe-dane-statystyczne-z-zakresu-ubezpieczonych>, dostęp 3.11.2024 oraz 4.05.2025.
- KRUS**, *Podstawowe dane statystyczne z zakresu płatników składek*, <https://www.gov.pl/web/krus/podstawowe-dane-statystyczne-z-zakresu-platnikow-skladek>, dostęp 21.09.2024.
- Kulawik J.**, *Wybrane problemy zarządzania ryzykiem społecznym*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76).
- Narodowe Centrum Badań i Rozwoju**, *Rolnictwo 4.0*, Warszawa 2023.
- Nowak A.**, *Konkurencyjność rolnictwa w Polsce w ujęciu regionalnym*, IRWIR PAN, „Wież i Rolnictwo” 2024, nr 3(204).
- Obwieszczenie** Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 30 kwietnia 2024 r. w sprawie rocznej kwoty granicznej, M.P. 2024 poz. 337.
- Plan Strategiczny dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027**, PS WPR 2023–2027.
- Podkarpacki Ośrodek Doradztwa Rolniczego** w Boguchwale, *Tworzenie i rozwój organizacji producentów i grup producentów rolnych – nabór wniosków od 4 września*, <https://www.podrb.pl/wsparcie/wsparcie/tworzenie-i-rozwoj-organizacji-producentow-i-grup-producentow-rolnych-nabor-wnioskow-od-4-wrzesnia>, 23.08.2023, dostęp 23.11.2024.
- Podstawka M.**, *Obciążenie dochodów gospodarstw rolnych z tytułu ubezpieczeń społecznych i zdrowotnych rolników*, „Ubezpieczenia w Rolnictwie – Materiały i Studia” 2021, nr 2(76).
- Polski FADN**, *Poziom i struktura dochodów rodzin rolników w gospodarstwach prowadzących rachunkowość w 2020 r.*, Warszawa 2022.
- Rozporządzenie** Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 17 lipca 2023 r. w sprawie szczegółowego przeznaczenia, warunków i trybu udzielania wsparcia w zakresie rolnictwa 4.0 w ramach Krajowego Planu Odbudowy i Zwiększania Odporności.
- Rozporządzenie** Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2021/2115 z 2 grudnia 2021 r. ustanawiające przepisy dotyczące wsparcia planów strategicznych sporządzanych przez państwa członkowskie w ramach wspólnej polityki rolnej (planów strategicznych WPR) i finansowanych z Europejskiego Funduszu Rolniczego Gwarancji (EFRG) i z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW) oraz uchylające rozporządzenia (UE) nr 1305/2013 i (UE) nr 1307/2013 z 2 grudnia 2021 r., Dz. Urz. UE.L Nr 435.
- Rozporządzenie** Rady Ministrów w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) z 18 grudnia 2024 r., Dz. U. 2024 poz. 1936.
- Rozporządzenie** Rady Ministrów w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) z 20 stycznia 2004 r., Dz. U. nr 33 poz. 289.
- Rozporządzenie** Rady Ministrów w sprawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD) z 7 października 1997 r., Dz. U. nr 128 poz. 829.

Ryś-Jurek R., *Bezpieczeństwo finansowe polskich gospodarstw rolnych. Propozycja ujednoliconej miary*, „Wieś i Rolnictwo” 2023, nr 4(201).

Sikorska M., *Współczesny rolnik, czyli od sztucznej inteligencji i robotyki po Internet rzeczy i 5G*, *Agronomist*, 19.05.2023.

Strategia zrównoważonego rozwoju wsi rolnictwa i rybactwa 2030, Uchwała nr 123 Rady Ministrów z 15 października 2019 r., poz. 1150 wydana na podstawie ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju z 6 grudnia 2006 r., t.j. 2024 poz. 324.

Ustawa o grupach producentów rolnych i ich związkach oraz o zmianie innych ustaw z 15 września 2000 r., t.j. z 11 maja 2023 r., Dz. U. 2023 poz. 1145.

Ustawa o kształtowaniu ustroju rolnego z 11 kwietnia 2003 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 423.

Ustawa o podatku od towarów i usług z 11 marca 2004 r., t.j. Dz. U. 2024 poz. 361.

Ustawa o ubezpieczeniu społecznym rolników z 20 grudnia 1990 r., t.j. Dz. U. 2025 poz. 197.

Wodzień-Nowak A., *W ciągu 13 lat ubyło nam 276,6 tys. gospodarstw rolnych. Zmieniają się te, które zostały*, 30 kwietnia 2025 r., <https://strefaagro.pl/>, dostęp 4.05.2025.

Wielki słownik języka polskiego, <https://wsjp.pl>, dostęp 2.11.2025.

Wytyczne szczegółowe w zakresie przyznawania, wypłaty i zwrotu pomocy finansowej w ramach Planu Strategicznego dla Wspólnej Polityki Rolnej na lata 2023–2027 dla interwencji I.11 Premie dla młodych rolników, Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi Czesław Siekierski, Warszawa, 3 czerwca 2024 r.

Zarządzenie Nr 30 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z 28 czerwca 2021 r. w sprawie powołania Zespołu do spraw wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego, Dz. Urz. MRiRW 2021 poz. 42 oraz Dz. Urz. MRiRW 2022 poz. 12.

Zarządzenie Nr 10 Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi zmieniające Zarządzenie w sprawie powołania zespołu do spraw wdrożenia modelu gospodarstwa opiekuńczego z 8 kwietnia 2025 r., Dz. Urz. MRiRW 2025 poz. 12.

otrzymano: 06.05.2025
zaakceptowano: 06.08.2025

